

Motion till riksdagen 2005/06:L375

av Lars Ohly m.fl. (v)

Rätten till likabehandling oavsett sexuell läggning eller könsidentitet

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Inledning	7
3.1	Heteronormativitet, lesbisk feminism och HBT-politik.....	7
4	Internationellt HBT-arbete	8
4.1	FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering p.g.a. sexuell läggning eller könsidentitet	8
4.2	Sidas regleringsbrev	9
4.3	Europarådet och Nordiska rådet	9
4.4	Internationell solidaritet.....	10
5	Rättstrygghet för HBT-personer	10
5.1	Grundlagen	11
5.2	En särskild HBT-förordning för myndigheterna.....	11
5.3	Tillsynsmyndigheters särskilda ansvar	12
5.4	Den heteronormativa lagstiftningen.....	13
5.4.1	Queerteori.....	13
5.4.2	Objektifieringen i media hotar jämställdheten.....	13
5.4.3	Förälder i stället för ”mor och far”	14
5.5	Brottsbalken.....	14
5.5.1	Förolämpning	14
5.5.2	Försvårande omständigheter.....	15
5.5.3	Diskriminering och hets mot folkgrupp.....	15
5.6	Ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet	15
5.6.1	Polisen	16
5.7	Brottsofferjour för HBT-personer.....	17
6	Familjerätt	17
7	Könsneutral äktenskapslagstiftning.....	18
7.1	Partnerskapslagen	19
7.1.1	Diskrepans mellan partnerskapslagen och äktenskapsbalken	19
7.1.2	Rätt för trossamfund att förrätta partnerskap.....	19

Fel! Okänt namn på

8	Assisterad befruktning.....	20
9	Diskriminering inom utbildningsväsendet.....	20
9.1	Likabehandling inom universitet och högskolor.....	20
9.2	Likabehandling inom grundskola, gymnasieskola och Komvux...	21
9.3	HBT-kompetens.....	21
9.3.1	HBT-undervisning vid grundskola, gymnasium och komvux	21
9.3.2	HBT-undervisning vid universitet och högskolor	23
10	Diskriminering i arbetslivet m.m.....	23
11	Kultur för alla.....	24
12	Värnpliktstjänstgöringen	24
13	Hälso- och sjukvården.....	24
13.1	Statens folkhälsoinstitut.....	25
13.1.1	Själmordsprevention.....	25
13.2	Transsexuellas situation.....	26
13.2.1	Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall	26
13.3	Hiv- och aids-satsningar.....	27

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i FN-sammanhang bör verka för en FN-konvention om avskaffande av all slags diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sidas regleringsbrev.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i Nordiska rådet och Europeiska rådet skall verka för att avskaffa all slags diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom ramen för det nordiska samarbetet skall verka för att förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmyndarskap skall gälla för registrerade partner.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att könsidentitet skall omfattas av flyktningbegreppet.²
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att könsidentitet skall omfattas av 1 kap. 2 § regeringsformen.³
7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att 2 kap. 15 § regeringsformen ges följande lydelse: Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon missgynnas därför att han eller hon med hänsyn till ras, hudfärg, etniskt ursprung, sexuell läggning eller könsidentitet tillhör en annan minoritet.³
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att transpersoner skall omfattas av tryckfrihetsförordningens bestämmelse i 7 kap. 4 § 11 om hets mot folkgrupp.³
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en särskild HBT-förordning innehållande konkreta och utvärderingsbara mål för att avskaffa diskrimineringen av HBT-personer i statsförvaltningen.³
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i myndigheters regleringsbrev skall ställa krav på HBT-kompetens i verksamheten och för dess personal.³
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsynsmyndigheterna skall få ett särskilt uppdrag att se över myndigheternas genomförande av de förändringar som HBT-relevant lagstiftning inneburit.³
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ska tillsätta en utredning med uppdrag att vidta en översyn av lagstiftningen ur ett perspektiv som ifrågasätter lagstiftningens heteronormerande verkan.³
13. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att de författningar som innehåller benämningarna mor och far ersätts med det könsneutrala begreppet förälder.

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att 5 kap. 5 § 4 brottsbalken skall omfatta sexuell läggning och könsidentitet.⁴
15. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att könsidentitet skall räknas som försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § sjunde stycket brottsbalken.⁴
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ge rättsväsendets myndigheter i uppgift att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde.⁴
17. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att sexuell läggning och könsidentitet skall omfattas av 16 kap. 9 § brottsbalken om olaga diskriminering.⁴
18. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att könsidentitet skall omfattas av 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp.⁴
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett samarbete mellan HBT-organisationer och polisen.⁴
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet.⁴
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av brottsofferjourernas HBT-kompetens.⁴
22. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att äktenskapsbalken görs könsneutral.
23. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att partnerskapslagen avskaffas under förutsättning att äktenskapsbalken görs könsneutral.
24. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att anknytningsvillkoren i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap avskaffas.
25. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att det införs en möjlighet att söka dispens från 18-årsregeln enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.
26. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att uppdragen att förrätta vigslar och att förrätta partnerskap skall vara likvärdiga och likställda.
27. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att lesbiska kvinnor får tillgång till assisterad befruktning på samma villkor som heterosexuella kvinnor.
28. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om att lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan även skall omfatta diskriminering på grund av könsidentitet.⁵
29. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om att studenter vid Försvärshögskolan skall omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.⁶

Fel! Okänt namn på

30. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om att studenter vid Polishögskolan skall omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.⁴
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den nya lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i skolan även skall omfatta diskriminering på grund av könsidentitet.⁵
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen vidtar åtgärder för att ta fram en plan för hur alla anställda inom utbildningsväsendet skall få HBT-kompetens.⁵
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återkomma med förslag på hur frågor om sexuell läggning och könsidentitet skall beröras på ett integrerat sätt i undervisningen i grundskolan och gymnasieskolan.⁵
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta fram förslag till nödvändiga ändringar i högskoleförordningens examensordningar i syfte att integrera HBT-frågor.⁵
35. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning samt lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering görs tillämpliga på diskriminering på grund av könsidentitet.⁷
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om HBT-kompetens hos anslagsgivande myndigheter och institutioner på kulturområdet.⁸
37. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet för värnpliktiga.⁶
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka HBT-kompetensen i hälso- och sjukvården.⁹
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Statens folkhälsoinstitut och Socialstyrelsen skall få ett tilläggsdirektiv där det framgår att HBT-personers situation samt verktygen för att förebygga självmord inom denna grupp skall redovisas särskilt inom ramen för det nationella programmet för självmordsprevention.⁹
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över de transsexuellas situation i hälso- och sjukvården och de lagar som aktualiseras vid ett könsbyte.⁹
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att, i fördelningen av de statliga medlen till särskilda insatser mot hiv/aids i storstadsregionerna, frivilligorganisationernas verksamheter skall prioriteras och att anslagen inte skall fördelas till landstingens/regionernas och kommunernas ordinarie verksamhet.⁹

Fel! Okänt namn på

42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om återredovisning av hur de statliga medlen till särskilda insatser mot hiv/aids i storstadsregionerna har använts.⁹

¹ Yrkandena 1–3 hänvisade till UU.

² Yrkande 5 hänvisat till SfU.

³ Yrkandena 6–12 hänvisade till KU.

⁴ Yrkandena 14–21 och 30 hänvisade till JuU.

⁵ Yrkandena 28 och 31–34 hänvisade till UbU.

⁶ Yrkandena 29 och 37 hänvisade till FöU.

⁷ Yrkande 35 hänvisat till AU.

⁸ Yrkande 36 hänvisat till KrU.

⁹ Yrkandena 38–42 hänvisade till SoU.

3 Inledning

För Vänsterpartiet är det självklart att alla människors kärlek ska respekteras oavsett vem man väljer att älska. För oss är det en självklarhet att ingen ska diskrimineras pga. sin sexuella läggning eller könsidentitet. Vi vill se ett samhälle där homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT-personer) kan förhålla sig lika självklart till sin sexuella läggning som heterosexuella gör till sin. Dessvärre har vi en lång väg kvar att vandra innan vi nått fram till detta mål.

Vi lever i ett samhälle där HBT-personer fortfarande osynliggörs, ifrågasätts och tvingas till utanförskap. Eftersom heterosexualiteten fortfarande ses som det normala utgår de flesta människor från att alla i deras omgivning är heterosexuella. Konsekvensen blir att den person som har en homosexuell eller bisexuell läggning eller en könsidentitet som inte stämmer överens med det biologiska könet uppfattas som avvikande. Med sexuell läggning avses homosexualitet, bisexualitet och heterosexualitet. För att sexuell läggning och könsidentitet ska vara ovidkommande krävs en lagstiftning som inte diskriminerar och särskiljer. Homosexuella och bisexuella är män och kvinnor i olika åldrar med olika etnisk bakgrund, religion och politisk uppfattning. De kommer från olika samhällsklasser, från städer och från landsbygd. Det enda som skiljer dem från heterosexuella är att de har förmågan att älska och känna sexuell attraktion till någon av samma kön. Med transpersoner brukar man avse transvestiter, transsexuella, intersexuella, dragkings/queens och andra personer som har en könsidentitet eller ett beteende som tidvis eller alltid skiljer sig från vad som utifrån stereotypa föreställningar anses om det biologiska könets koppling till identitet och personlighet. Det kan också vara individer som av omgivningen uppfattas ha eller ge uttryck för en avvikande könsidentitet, till exempel genom att deras könsidentitetsuttryck tidvis eller alltid skiljer sig från normen för det kön som registrerats för dem vid födseln. Transpersonsbegreppet som politisk term förutsätter inte att individen själv identifierar sig som transperson.

3.1 Heteronormativitet, lesbisk feminism och HBT-politik

Heterosexuella personer reflekterar sällan över sin egen eller andras sexuella läggning och hur stor betydelse den har för en människas identitet, självkänsla och personliga utveckling. I stället utgår de flesta från att alla i deras omgivning är heterosexuella. Detta brukar kallas för heteronormativitet, det vill säga heterosexuell samlevnad ses som det enda och självklara sättet att leva på. Den heteronormativa maktordningen konstruerar HBT-personers beteenden som annorlunda, avvikande och olikt heterosexuella personers beteende. Heteronormativiteten genomsyrar samhället och människors vardag på alla områden. Detta leder till att homosexuella, bisexuella och transpersoner osynliggörs, ifrågasätts och tvingas till utanförskap. Vänsterpartiet vill verka för ett samhälle där homosexuella, bisexuella och transpersoner kan förhålla sig

Fel! Okänt namn på

lika självklart till sin sexualitet och könsidentitet som heterosexuella gör till sin. Lesbisk feminism synliggör bland annat att fördomar om homosexualitet är intimt sammankopplade med könsmaktsordningen i samhället där "manlighet" värderas högre och där män som grupp är överordnade kvinnor. Detta tar sig bland annat uttryck i att lesbiska och bisexuella kvinnor ofta osynliggörs och att lesbiska relationer förminsas. Det kan kopplas samman med den patriarkala föreställningen om att kvinnor saknar egen sexualitet och att den kvinnliga sexualiteten bara kan skapas av män och i relation till män. Samtidigt kan fördomarna mot homosexuella män vara tydligare och föraktet mot transpersoner är ofta mer öppet och tar sig grova uttryck.

I den här motionen presenterar vi förslag till åtgärder för att vi ska kunna få ett rättvist och jämlikt samhälle för alla flator, bögar, bisexuella, transsexuella, transvestiter, transgenderister m.fl. Människor måste ges samma möjlighet att forma sina liv oavsett könet på den de älskar och oavsett den egna könsidentiteten. Vi vill verka för att skapa ett samhälle som inte diskriminerar någon människa p.g.a. hennes eller hans sexuella läggning och/eller könsidentitet. Våra förslag innebär inte att alla de frågor som är av intresse för skyddet av mänskliga rättigheter, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet, kommer att avhandlas. Däremot anser vi att våra förslag kan utgöra en god grund för en HBT-politik med direkt inriktning på att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att homosexuella, bisexuella och transpersoner ska kunna leva ett liv utifrån sina egna individuella förutsättningar, fria från det heteronormativa förtrycket.

4 Internationellt HBT-arbete

De internationella förpliktelser som ligger till grund för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter spänner över flera områden. Här återfinns medborgerliga och politiska rättigheter men även ekonomiska, sociala och kulturella. Det ligger ett oerhört stort värde i att alla människors mest väsentliga behov tillgodoses i form av rättigheter. Åtnjutandet av samtliga fri- och rättigheter som garanteras ska ske på icke-diskriminerande sätt. Av principen om ickediskriminering framgår att alla är lika inför lagen. Enligt artikel 1 i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 stadgas att alla är födda fria och lika vad gäller värdighet och rättigheter. Av artikel 2 framgår att rättigheterna tillkommer envar.

4.1 FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering p.g.a. sexuell läggning eller könsidentitet

Enligt Amnesty International finns det 70 länder som förbjuder homosexualitet och i vissa av dessa är homosexualitet dessutom belagt med dödsstraff. Ett viktigt steg för att förverkliga principen om alla människors lika värde är att

det internationella samfundet inför en internationell konvention om avskaffande av all diskriminering p.g.a. sexuell läggning eller könsidentitet. En sådan konvention skulle medverka till att placera frågan om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners mänskliga rättigheter på den internationella dagordningen och således vara ett stöd i de länder där det finns en politisk ambition att motverka förtrycket av homosexuella, bisexuella och transpersoner.

Enligt vår mening bör det, på samma sätt som det finns internationella konventioner om flyktingars rättsliga ställning och om att avskaffa all diskriminering av kvinnor, finnas en internationell konvention för att undanröja all diskriminering p.g.a. sexuell läggning eller könsidentitet. Därför anser vi att Sverige i FN-sammanhang bör verka för en konvention om avskaffande av all diskriminering p.g.a. sexuell läggning eller könsidentitet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Sidas regleringsbrev

Som ovan konstaterats finns det många länder där homosexuella, bisexuella och transpersoner inte behandlas utifrån sina egna individuella egenskaper och förutsättningar. Det är glädjande att regeringen i sitt senaste regleringsbrev till Sida poängterar behovet av att personalen på Sida ska ha HBT-kompetens. Under det kommande riksdagsåret kommer vi med intresse att följa detta arbete.

Sverige ger bistånd till länder där HBT-personer har få eller inga rättigheter. Vi anser att Sverige i samband med biståndsgivning ska ta upp en diskussion med berört land kring mänskliga rättigheter, vilket innefattar HBT-personers grundläggande mänskliga rättigheter och deras möjligheter att organisera sig. Sidas regleringsbrev bör beakta detta så att Sverige vid biståndsgivning tar särskild hänsyn till HBT-personers mänskliga rättigheter.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Europarådet och Nordiska rådet

Sverige bör enligt vår uppfattning verka för att ett ökat nordiskt och europeiskt samarbete även ska omfatta HBT-frågorna. Samarbetet bör omfatta samtliga frågor av intresse för HBT-personer. Det är i detta sammanhang viktigt att poängtera att samarbetet på såväl nordisk som europeisk nivå, liksom arbetet på nationell nivå, måste utformas tillsammans med representanter från HBT-organisationerna i de berörda länderna. Regeringen bör därför i såväl Nordiska rådet som i Europeiska rådet verka för att avskaffa all slags diskriminering p.g.a. sexuell läggning eller könsidentitet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Förordningen (1931:429) om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap, adoption och förmyndarskap gäller inte för registrerade partner. Förordningen bygger på en familjerättslig konvention mellan de nordiska

Fel! Okänt namn på

länderna från 1931 som förutsätter ömsesidighet. När partnerskapslagen infördes hade inte samtliga nordiska länder lagstiftning om registrerat partnerskap. Därför ansågs det inte lämpligt att förordningen skulle vara tillämplig på registrerade partner. Numera har dock alla nordiska länder infört lagstiftning om registrerat partnerskap, varför det inte längre finns några hållbara skäl att undanta förordningen från den allmänna regeln om att alla lagar om äktenskap och makar ska tillämpas på motsvarande sätt på partnerskap och partner. En överenskommelse i frågan bör träffas med de andra konventionsstaterna. Därför anser vi att regeringen inom ramen för det nordiska samarbetet bör verka för att förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmyndarskap ska gälla för registrerade partner.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.4 Internationell solidaritet

Vår utgångspunkt är att det tillhör de grundläggande mänskliga rättigheterna att kunna lämna det egna landet och söka asyl i ett annat land. Flera internationella konventioner som Sverige skrivit under skyddar denna rätt. Därför är det oerhört viktigt att vi försvarar flyktingrätten genom att personer som förföljs p.g.a. sin sexuella läggning eller könstillhörighet ges rätt till en fristad i Sverige.

Många länder t.ex. USA, Kanada, Nederländerna, Norge, Danmark, Island, Finland, Australien, Tyskland och Nya Zeeland ger redan i dag skydd enligt Genèvekonventionen åt den som riskerar förföljelse p.g.a. sexuell läggning.

Det är glädjande att utredningen om könsrelaterad förföljelse (SOU 2004:31) föreslår att utlänningslagens flyktingbegrepp ska utvidgas och omfatta även förföljelse p.g.a. kön eller sexuell läggning i enlighet med det synsätt som Vänsterpartiet länge förespråkat. Vi vill dock att även begreppet könsidentitet ska omfattas av flyktingbegreppet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Rättstrygghet för HBT-personer

I samhället finns det flera grupper som mer än andra löper risk att utsättas för brott. Homosexuella, bisexuella och transpersoner hör till dem. Enligt en doktorsavhandling av kriminologen Eva Tiby pekar hon ungefär var fjärde homo- eller bisexuell person vid minst ett tillfälle utsatts för brott p.g.a. sin sexuella läggning. Rapporten "Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2003" av Brottsförebyggande rådet visar att homofobiska brott är den kategori av hatbrott som ökar mest. I takt med att fler människor lever öppet som homosexuella, bisexuella och transpersoner ökar också det fördömsfulla motstånd som finns mot HBT-personer. Vi anser att lagstiftningen inte ger dessa grupper tillräckligt skydd. Särskilt gäller detta för transpersoner. Det saknas

ett förbud mot att riksdagen kan anta lagar som diskriminerar och därmed förtrycker homosexuella, bisexuella och transpersoner. Vi anser att detta faktum kan ha betydelse för kränkningar av individers rätt till respekt och likabehandling i samhällslivet oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Därför vill vi verka för att ett sådant förbud införs i grundlagen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Grundlagen

En grundläggande mänsklig rättighet är att inte behöva bli utsatt för diskriminerande lagstiftning p.g.a. sin sexuella läggning eller könsidentitet. Den nyligen genomförda reformen att det allmänna ska motverka diskriminering p.g.a. sexuell läggning är bra, men inte tillräcklig. För att vi ska säkerställa alla människors rätt till respekt och lika behandling vill vi att även könsidentitet ska omfattas av regeringsformen 1 kap. 2 §.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi vill även införa ett skydd mot antagande av lagar och föreskrifter som missgynnar någon av skäl som har samband med sexuell läggning eller könsidentitet. Därför vill vi att riksdagen beslutar att 2 kap. 15 § regeringsformen ges följande lydelse: "Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon missgynnas därför att hon eller han med hänsyn till ras, hudfärg, etniskt ursprung, sexuell läggning eller könsidentitet tillhör en minoritet".

Den 1 januari 2003 trädde lagändringar i Brottsbalken och Tryckfrihetsförordningen i kraft vilka innebär att bestämmelsen om hets mot folkgrupp även omfattar sexuell läggning. Eftersom könsidentitet fortfarande saknas står transpersoner i praktiken ännu skyddslösa. Vi vet dock att transpersoner som grupp ofta råkar ut för hatpropaganda. Detta är oacceptabelt och motiverar ytterligare begränsning av yttrandefriheten. Vi vill att transpersoner ska omfattas av tryckfrihetsförordningens bestämmelse i 7 kap. 4 § p. 11 om hets mot folkgrupp.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 En särskild HBT-förordning för myndigheterna

Det räcker inte bara att ändra den relevanta lagstiftningen för att motverka diskriminering och kränkningar av HBT-personer. Minst lika viktigt är arbetet med attityder och fördomar. Myndigheterna har ett särskilt ansvar att se till att ny lagstiftning efterlevs och tillämpas i praktiken. Det handlar om allt ifrån att utbilda personalen i HBT-frågor till att säkerställa att man vid myndighetsutövning, handläggning av ärenden och vid beslut av olika slag följer lagstiftarens intentioner. I betänkandet "Från verksförordning till myndighetsförordning" (SOU 2004:23) föreslås att det inom varje myndighet ska finnas ett system för intern styrning och kontroll för att verksamheten ska kunna följas upp och kontrolleras. Det framgår av utredningen att myndigheter efterfrågar en bättre samordning av årsredovisning och övrig rapportering och att samt-

Fel! Okänt namn på

liga återrapporteringskrav bör finnas samlade i ett dokument, regleringsbrevet.

Vi menar att om statsförvaltningen ska kunna leva upp till principen om alla människors lika värde, oavsett sexuell tillhörighet eller könsidentitet, är det av väsentlig betydelse att HBT-perspektivet integreras i all statlig verksamhet. Därför bör alla myndigheter få i uppdrag att återrapportera resultat och uppnådda mål inom HBT-området till regeringen. För att myndigheter på ett ändamålsenligt sätt ska kunna redovisa mål och resultat inom HBT-området krävs dock en särskild HBT-förordning som innehåller konkreta och utvärderingsbara mål för att undanröja diskrimineringen av HBT-personer. Erfarenheterna hittills visar att HBT-kompetensen är bristfällig och att statlig diskriminering förekommer. Ett tydligt exempel på en myndighet som diskriminerar homosexuella, bisexuella och transpersoner är Migrationsverket vid handläggningen av ärenden som rör visum, anknytning och asyl.

En särskild HBT-förordning skulle säkerställa att HBT-frågorna integreras fullt ut i alla myndigheternas arbete. Därför vill vi att det införs en särskild HBT-förordning innehållande konkreta och utvärderingsbara mål för att avskaffa diskrimineringen av HBT-personer i statsförvaltningen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Om förslaget om en särskild HBT-förordning inte antas av riksdagen så föreslår vi att regeringen i myndigheters regleringsbrev ska ställa krav på HBT-kompetens i verksamheten och för dess personal.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Tillsynsmyndigheters särskilda ansvar

Under de senaste åren har en rad förändringar genomförts på det HBT-politiska området. Lagstiftningen har bl.a. inneburit att homosexuella fått möjlighet att prövas som adoptivföräldrar, lesbiska kvinnor har fått tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården och ett utvidgat diskrimineringskydd inom det sociala området såsom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten har införts (lag (2003:307)). Vänsterpartiet har dessvärre erfarit att myndigheterna inte alltid tillämpar lagstiftningen i enlighet med lagstiftarens intentioner. Dessutom har det t.ex. fortfarande inte genomförts någon internationell adoption. Vidare tolkar vissa landsting den ändrade lagstiftningen om assisterad befruktning till lesbiska kvinnors nackdel vilket direkt strider mot diskrimineringslagstiftningen (lag (2003:307) om förbud mot diskriminering). På många av dessa områden finns särskilda myndigheter som ansvarar för tillsynen och att verksamheten följer lagstiftning och regelverk. Exempel på tillsynsmyndigheter är Socialstyrelsen, länsstyrelserna och Högskoleverket och Myndigheten för internationella adoptioner. Vänsterpartiet anser att tillsynsmyndigheterna måste få ett särskilt uppdrag att säkerställa att myndigheterna genomför de beslutade förändringarna på HBT-området.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Den heteronormativa lagstiftningen

Heteronormativitet kan definieras som en kulturell tolkningsram där könet ses som en naturlig egenskap hos individen. Med det biologiska könet följer ett visst beteende som är kvinnligt eller manligt av naturen. Den heteronormativa tolkningsramen bygger på en klar åtskillnad mellan de biologiska könen man och kvinna. Följaktligen blir homosexualitet, bisexualitet och könsöverskridande något obegripligt och främmande i denna tolkningsram. Heteronormativiteten genomsyrar samhället på alla plan, således manifesteras den även genom lagstiftningen och rättstillämpningen. Vänsterpartiet anser därför att det är dags att göra en generell översyn av lagstiftningen ur ett perspektiv som ifrågasätter heteronormativiteten.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4.1 Queerteori

Queerteori handlar om att analysera och bryta ned den rådande heteronormativiteten. Utgångspunkten i queerteori är att kön och sexualitet inte är givna av naturen utan i stället sociala konstruktioner. I stället för ett samhälle där heteronormativiteten är förhärskande vill vi se ett samhälle där människor har rätt och möjlighet att vara och utvecklas till vad de egentligen är. Framtida lagändringar måste bygga på denna princip. Vänsterpartiet menar att man genom en översyn av den befintliga lagstiftningen kan analysera hur heteronormativiteten har inverkat på redan existerande normer samt bereda väg för en förändring av lagstiftningen. Vidare anser vi att de socialt konstruerade könsrollerna hämmar kvinnors och mäns möjligheter att fritt forma sina liv. För att förändra detta anser vi att det krävs en ständigt pågående och fri diskussion om heteronormativitetens styrande inverkan på alla områden i våra liv. Det är angeläget att det sker ett medvetandegörande av hur heteronormativiteten konstrueras i skolan, familjen, rättsväsendet och samhället.

5.4.2 Objektivifieringen i media hotar jämställdheten

De schabloniserade skönhetsideal av kvinnor och män som förmedlas via medier och modeindustrin behöver ifrågasättas och diskuteras. Detta kan göras dels genom konsumentmakt och upplysning, dels genom att ge granskningen av reklam och medier hårda och klara direktiv. Objektivifieringen och schabloniseringen av kvinnor och män i media skapar och upprätthåller de förlegade könsrollerna och synen på vad som är manligt respektive kvinnligt. Det är nödvändigt att bryta denna objektivifiering om vi vill ha ett jämställt samhälle. Skolan är också ett forum där man bör arbeta aktivt för att bryta heteronormativitetens påverkan på barns och ungdomars värderingar. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att vidta en översyn av lagstiftningen ur ett perspektiv som ifrågasätter lagstiftningens heteronormerande verkan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

5.4.3 Förälder i stället för ”mor och far”

I dag finns det många författningar som hänvisar till begreppen mor och far. Detta är ett exempel på lagstiftningens heteronormerande verkan. Vänsterpartiet anser att det är en självklarhet att lagstiftningen ska utgå i från könsneutralitet eftersom föräldrar kan bestå av två mammor eller två pappor. Med anledning av att registrerade partner sedan den 1 februari 2003 har möjlighet att bli prövade som adoptivföräldrar och att vara vårdnadshavare framstår det dessutom som ytterst märkligt att regeringen inte redan vidtagit de ändringar som påtalas i motionen.

Att utforma författningar utifrån det könsneutrala begreppet förälder innebär att lagrummen tydligare tar sikte på de personer som kan komma att falla in under lagens rekvisit. Detta oavsett föräldrarnas sexuella läggning eller om de lever i en enkönad eller tvåkönad relation. Ett sådant förtydligande kommer även att synliggöra att många föräldrar lever som ensamstående. Lagrummen blir även mer informativa och lättbegripliga för de domstolar och myndigheter som ska tillämpa bestämmelserna. I samband med att lesbiska par fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården 1 juli 2005 gjordes vissa följdändringar i bl.a. Ärvdabalken som innebar att mor och far byttes ut mot föräldrar. Vi saknar dock fortfarande en generell översyn av lagstiftningen med syfte att ändra ovanstående begrepp. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att de författningar som innehåller begreppen mor och far ersätts med det könsneutrala begreppet förälder.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.5 Brottsbalken

5.5.1 Förolämpning

Vi vet att homosexuella, bisexuella och transpersoner mördas p.g.a. sin sexuella läggning eller sin könsidentitet på samma sätt som invandrare mördas p.g.a. itt etniska ursprung. Enligt Säpo har anmälningarna när det gäller homofobiskt relaterade brott fördubblats från ett 70-tal första halvåret 2002 till drygt 150 under samma period 2003. En studie från kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet bekräftar också att hatbrott mot HBT-personer ökar. 52 procent av de tillfrågade uppgav år 2004 att de utsatts för olika hatbrott, 1996 gav 25 procent samma svar. I 80 procent av fallen handlade det om förtal och förolämpningar, i 24 procent om diskriminering på arbetsplatsen och 12 procent hade drabbats av våldsbrott. Enligt undersökningen är unga HBT-personer mest utsatta. Hela 77 procent av de tillfrågade personerna under 20 år uppgav att de drabbats av hatbrott. En åklagare har enligt brottsbalkens 5 kap. 5 § p. 4 möjlighet att väcka åtal om någon förolämpats med anspelning på dennes homosexuella läggning. Bestämmelsen omfattar inte annan sexuell läggning än homosexualitet och inte heller könsidentitet. Vi anser att bristen i lagstiftningen är uppenbar. Därför vill vi att

regeringen ska återkomma med ett förslag som innebär att brottsbalkens 5 kap. 5 § p. 4 ska omfatta sexuell läggning och könsidentitet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.5.2 Försvårande omständigheter

Enligt 29 kap. 2 § 7 st är det en försvårande omständighet om motivet med ett brott varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer p.g.a. ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller annan liknande omständighet. År 2002 förtydligades att bestämmelsen även gäller brott som begås p.g.a. offrets sexuella läggning. I denna paragraf nämns dock inte könsidentitet, vilket är olyckligt med tanke på transpersoners utsatthet. Därför anser vi att begreppet könsidentitet ska ingå i uppräknningen i 29 kap. 2 § 7 st Brottsbalken.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utredningen från Brottsförebyggande rådet (Hatbrott, rapport 2002:9) visar dessutom att bestämmelsen om försvårande omständighet sällan kommer till användning. Endast i vart sjunde undersökt rättsfall där paragrafen kunnat tillämpas har så skett. Regeringen bör därför ge rättsväsendets myndigheter i uppgift att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.5.3 Diskriminering och hets mot folkgrupp

I 16 kap. 9 § Brottsbalken finns ett förbud för näringsidkare att diskriminera en person p.g.a. hennes eller hans homosexuella läggning. Förbudet omfattar dock inte diskriminering p.g.a. bisexuell läggning eller könsidentitet. I 2001 års diskrimineringsutredning "Ett utvidgat skydd mot diskriminering" (SOU 2002:43), föreslås att paragrafen ska ersättas av en motsvarande bestämmelse i en ny och sammanhållen lag mot diskriminering p.g.a. sexuell läggning. Enligt utredningens förslag skulle diskrimineringsförbudet avse sexuell läggning (det vill säga homosexualitet, bisexualitet och heterosexualitet). Utredningen föreslog inte att könsidentitet ska vara en diskrimineringsgrund. Vi anser att lagstiftningen bör ändras så att sexuell läggning och könsidentitet ska omfattas av Brottsbalken 16 kap. 9 §.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser även att brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp ska kompletteras (BrB 16 kap. 8 §). Det är viktigt att inte stanna vid att kriminalisera hets med anspelning på sexuell läggning, utan också hets med anspelning på könsidentitet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.6 Ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet

Det finns många undersökningar som pekar på att det finns ett grundläggande behov av rättsliga förändringar för att motverka förtryck, våld och diskrimine-

Fel! Okänt namn på

ring p.g.a. sexuell läggning och könsidentitet. I en publicerad lägesbeskrivning från Socialstyrelsen "Sexuell läggning och bemötandet i socialtjänsten" konstateras att HBT-personer får ett dåligt bemötande på det sociala området. Bemötandefrågor aktualiseras också i de fall HBT-personer är i kontakt med rättsväsendet.

5.6.1 Polisen

Polisen är en yrkesgrupp som är mycket viktig när det gäller att motverka brott mot HBT-personer. Också när det gäller att på ett adekvat sätt ta hand om brottsoffer ur denna grupp samt att utreda brott som begåtts p.g.a. en persons sexuella läggning eller könsidentitet är polisens insatser ovärderliga.

Våld i enkönade parrelationer är mer dolt än våld i relationer mellan män och kvinnor. Det finns fördomar som försvårar upptäckten av våld i enkönade parrelationer. När en man slår en man möter omgivningen det med kommentarer som – "det är väl bara att slå tillbaka". En kvinna som blir slagen av en annan kvinna möts av attityden att – "det är inte möjligt, kvinnor slåss inte" – och blir därmed osynliggjord. Vi lever också i ett samhälle där många, inte ens för sina närmaste, har talat om att de lever med en partner av samma kön. De som utsätts för våld i en enkönad parrelation har att övervinna dels svårigheten att tala om att man blir slagen av sin partner, dels att tala om sin homosexualitet. Många bisexuella och homosexuella kvinnor och män lever i dag otrygga i sina egna hem. De är utsatta för misshandel, sexuella övergrepp och psykisk misshandel. Enligt tillgänglig europeisk och amerikansk statistik har 25 till 45 procent av alla lesbiska kvinnor utsatts för någon form av våld i en lesbisk relation. Det saknas säker statistik över homosexuella mäns situation, men även här finns det studier som antyder att utsattheten är minst lika hög som för lesbiska kvinnor.

För att polisen ska bli bättre på att synliggöra HBT-personers situation finns det behov av kompetenshöjande åtgärder och därför borde polisen ha ett tätare samarbete med HBT-organisationer, det vill säga organisationer för homosexuella, bisexuella eller transpersoner. En sådan samverkan skulle både öka polisens kunskaper och höja förtroendet för polisväsendet inom en brottsutsatt grupp. Samverkan bör ske både på nationell nivå och på lokal nivå utifrån de förutsättningar som finns inom olika närpolisområden.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Under senare år har ett berättigat fokus ställts på hedersrelaterade brott, s.k. hedersbrott. I det prioriterade arbetet mot hedersbrott bör också uppmärksammas att det hedersrelaterade våldet även drabbar HBT-personer. Av de skäl som vi nämnt ovan är det viktigt att höja rättsväsendets allmänna kompetens när det gäller homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation och utsatthet för brott. En allmän förstärkning av HBT-kompetensen bör ske inom polisen, domstolsväsendet, åklagarväsendet och kriminalvården.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.7 Brottsofferjour för HBT-personer

Alla människor har rätt att få samma stöd av samhället om de utsätts för brott, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. I dag osynliggörs ofta det våld som förekommer i samkönade relationer. Det är mycket positivt att mäns våld mot kvinnor lyfts upp till debatt men det får inte innebära att HBT-personer som utsatts för våld i en nära relation exkluderas. RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) har en telefonjour för HBT-personer dit brottsoffer kan vända sig för att få stöd och råd. Telefonjouren finns i Stockholm men har hela landet som upptagningsområde. Under sju års tid har jouren drivit sin verksamhet genom projektmedel från Brottsförebyggande rådet. När brottsofferjouren för HBT-personer sökte verksamhetsbidrag från Socialstyrelsen fick man avslag eftersom verksamheten inte vänder sig till kvinnor som blivit utsatta för mansvåld. Homosexuella och bisexuella kvinnor kan visserligen vända sig till en kvinnojour eller en brottsofferjour men där saknar personalen eller ideellt arbetande stödpersoner, ofta nödvändig HBT-kompetens. Det förekommer också att transpersoner (man till kvinna) har bemötts på ett kränkande sätt på kvinnojouren.

Det är viktigt att betona att de befintliga brottsofferjourerna har ett ansvar för att bistå alla brottsoffer, även HBT-personer. Vidare har socialtjänsten ett ansvar för att erbjuda stöd till brottsoffer i kommunen. Det är inte bara kvinnor som misshandlats av närstående män som får skyddad identitet. Även HBT-personer som utsatts för hatbrott kan ha detta. Socialtjänsten har precis som brottsofferjourerna ett ansvar för att höja HBT-kompetensen hos sin personal. Vi anser dock att det är viktigt att det även finns en rikstäckande brottsofferverksamhet som särskilt riktar sig till HBT-personer. Detta är nödvändigt dels för att alla HBT-personer som utsätts för våld ska få adekvat hjälp, dels för att samhällets intentioner att motverka hatbrott riktade mot HBT-personer ska kunna förverkligas. Det är även värdefullt för brottsofferjourerna i allmänhet om de kan använda sig av HBT-brottsofferjourerna som kunskapsbank. Detta ökar också valfriheten för den HBT-person som utsatts för brott. Antingen kan hon eller han välja att vända sig till en allmän brottsofferjour eller en HBT-brottsofferjour. En lesbisk eller bisexuell kvinna har naturligtvis även möjlighet att vända sig till en kvinnojour om hon önskar. Regeringen bör med hänsyn till ovanstående göra en översyn av brottsofferjourernas HBT-kompetens.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Familjerätt

Den förhärskande heteronormen påverkar även vår bild av hur familj bör vara.

Den familjerättsliga lagstiftningen utgår ifrån en traditionell kärnfamilj med två heterosexuella vuxna utan att ta hänsyn till att dagens familjekonstellationer kan se olika ut. Vänsterpartiet har självfallet inga synpunkter på män-

Fel! Okänt namn på

niskors val av samlevnadsform och lägger därför inga värderingar i enskilda personers val att leva i en kärnfamilj. Vi ifrågasätter däremot kärnfamiljens normerande verkan för hur samlevnad ska se ut. Vår utgångspunkt är att bejaka och uppmuntra den kärlek som finns mellan jämställda människor, oavsett kön, sexuell läggning, biologiskt föräldraskap, yttre påtryckningar och krav. Det finns en mångfald av olika familjekonstellationer i dagens samhälle. De heteronormativa och diskriminerande inslagen i den familjerättsliga lagstiftningen måste därför utmönstras.

7 Könsneutral äktenskapslagstiftning

Enligt nuvarande lagstiftning är äktenskapet en heterosexuell förening mellan kvinna och man. Möjligheten att registrera partnerskap står sedan 1994 till buds för de homosexuella par som vill gifta sig. Sedan lesbiska kvinnor den 1 juli 2005 fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården finns det få skillnader kvar när det gäller rättsverkningarna mellan ett äktenskap och ett partnerskap (se 3 kap. lag (1994:1117) om registrerat partnerskap). Således är partnerskapslagen i stort sett en kopia av äktenskapsbalken varför vi inte ser några sakliga skäl till att behålla denna särslagstiftning. Partnerskapslagen är historiskt ett viktigt och stort steg i arbetet för sexuell lika berättigande men i dag fyller den inte samma funktion. Den blir i stället ännu en tydlig markering av hur lagstiftningen präglas av ett särskiljandets logik där homosexuella separeras ifrån heterosexuella. Vi vill därför att äktenskapsbalken görs könsneutral. I vår motion "Könsneutralt äktenskap och civil vigsel" presenterar vi även våra krav på att vigselrätten tas bort från Svenska kyrkan och andra trossamfund. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska ta ställning till om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap. Utredaren biträds av två referensgrupper varav en består av företrädare från riksdagspartierna och en av företrädare för trossamfund. Enligt direktiven ska utredaren ha en nära kontakt med homosexuellas organisationer och andra berörda (dir. 2005:6). Vänsterpartiet hade helst sett att utredningen hade tillsatts parlamentariskt i enlighet med riksdagens tillkännagivande. Vi anser dock att det är viktigt att frågan utreds så snabbt som möjligt. Därför beslöt vi att godkänna regeringens förslag om en särskild utredare. Vi tänker dock fortsätta att driva på för att utredningen så snart som möjligt ska leda till att äktenskapsbalken görs tillämplig oavsett sexuell läggning. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral. Under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral vill vi även att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att partnerskapslagen avskaffas.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1 Partnerskapslagen

Som ovan anförts är det vår målsättning att det införs en könsneutral äktenskapslagstiftning som gäller lika både för homosexuella, bisexuella och heterosexuella. Följaktligen vill vi verka för att lagen om registrerat partnerskap kan avskaffas. I avvaktan på att det införs en könsneutral äktenskapslagstiftning vill vi dock undanröja de rättsliga skillnader som i dag finns mellan makar och registrerade partners.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.1 Diskrepans mellan partnerskapslagen och äktenskapsbalken

I lag (1994:1117) om registrerat partnerskap regleras vilken anknytning till Sverige en person ska ha för att kunna ingå partnerskap här (1 kap. 2 §). Registrering får ske om en av parterna har hemvist här i landet sedan minst två år eller om en av parterna är svensk medborgare med hemvist här i landet. Enligt äktenskapsbalken ställs inga krav på att någon av de blivande makarna ska ha hemvist i Sverige. Det är anmärkningsvärt att det ställs hårdare krav på personer som vill ingå partnerskap än på personer som vill gifta sig. Vidare har heterosexuella par möjlighet att söka dispens från 18-årsgränsen som gäller för att ingå äktenskap (2 kap. 1 § ÄktB). Denna möjlighet saknas dock för homosexuella par (1 kap. 3 § lag (1994:1117)). Vi anser att det är uppenbart att lagstiftningen i dessa fall bygger på fördomar mot HBT-personer. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att skillnaderna mellan reglerna för ingående av äktenskap och registrering av partnerskap tas bort.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.2 Rätt för trossamfund att förrätta partnerskap

Enligt lagen om registrerat partnerskap är lagfaren domare i tingsrätt eller den som länsstyrelsen har förordat behörig att vara registreringsförrättare (1 kap. 8 § lag (1994:1117)). Av lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan framgår att annat trossamfund än Svenska kyrkan under vissa förutsättningar kan ges tillstånd att förrätta vigsel. Frågor om tillstånd prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Sedan tillstånd har meddelats får Kammarkollegiet förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare. Enligt nuvarande lagstiftning ger staten således trossamfund möjlighet att erhålla ”kollektiv” rätt att förrätta vigslar. Förfarandet för den som vill förrätta partnerskap är inte lika smidigt. Den person som vill ha ett sådant uppdrag måste i stället ansöka särskilt om detta hos länsstyrelsen vilket är ett betydligt krångligare förfarande. Vi anser att det är en omotiverad och diskriminerande ordning att staten på detta sätt försvårar för de trossamfund som vill förrätta partnerskap. Staten bör i stället betrakta uppdragen att förrätta vigslar och att förrätta partnerskap som likvärdiga. Regeringen bör därför återkomma med

Fel! Okänt namn på

förslag till lagändring som innebär att trossamfund ges rätt att förrätta registrering av partnerskap på samma villkor som gäller för att förrätta vigsel.

8 Assisterad befruktning

Den i juli 2005 fick kvinnor som är samboende eller registrerad partner med en annan kvinna tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården. Dock finns det fortfarande skillnader i lagstiftningen om assisterad befruktning och föräldraskap mellan lesbiska och heterosexuella kvinnor. För den kvinna som lever i en samkönad relation gäller t.ex. en speciell reglering där föräldraskapet till det barn som tillkommit genom assisterad befruktning slutligen fastställs genom bekräftelse eller dom. Det barn som tillkommer genom insemination utomlands eller annars utanför den svenska sjukvården omfattas inte av lagstiftningen (prop. 2004/05:137). Det innebär att det fortfarande saknas möjlighet för den födande kvinnans sambo eller partner att få föräldraskapet till barnet fastställt i en sådan situation. Enligt vår mening finns det inga objektiva skäl till att bibehålla skillnader i lagstiftningen då det gäller lesbiska, bisexuella kvinnor och heterosexuella kvinnor. Vi anser att lagändringen som trädde i kraft 1 juli 2005 endast är ett första steg när det gäller frågan om lesbiska och bisexuella kvinnors tillgång till assisterad befruktning. I vår motion ”Assisterad befruktning och äggdonation” presenterar vi våra krav på lagändringar i syfte att garantera att lagstiftningen ska gälla lika för alla kvinnor, oavsett sexuell läggning. Regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att lesbiska kvinnor får tillgång till assisterad befruktning på samma villkor som heterosexuella kvinnor.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Diskriminering inom utbildningsväsendet

9.1 Likabehandling inom universitet och högskolor

Lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan gäller sedan den 1 mars 2002 och har till ändamål att främja lika rättigheter för studenter samt att motverka diskriminering p.g.a. könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen ålägger vidare högskolor och universitet att aktivt främja studenters lika rättigheter samt att förebygga och förhindra trakasserier p.g.a. sexuell läggning. De som studerar vid Polishögskolan eller Försvarshögskolan omfattas inte av denna lag. Det finns inget som tyder på att dessa högskolor är undantagna den heterosexuella norm som råder i samhället. Därför vill vi att försvarshögskolan och polishögskolan ska omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Vi anser även att diskriminering p.g.a. könsidentitet bör omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.2 Likabehandling inom grundskola, gymnasieskola och Komvux

I Skolansvarsutredningens betänkande Skolans ansvar för kränkning av elever (SOU 2004:50) föreslås att kommun eller annan som driver skolverksamhet blir skadeståndsskyldig mot elev som skolan diskriminerar p.g.a. exempelvis sexuell läggning. Betänkandet har remissbehandlats och en lagrådsremiss som innehåller förslag till lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i skolan har presenterats. Den nya lagen föreslås ha till ändamål att främja barns och elevers lika rättigheter i de verksamheter som omfattas av skollagen (1985:1100) samt motverka diskriminering p.g.a. kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Härigenom omfattas förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, grund- och gymnasieskola samt vuxenutbildning av lagen. Den nya lagen ska även omfatta elever som mobbas eller kränks av andra elever eller av skolans personal. Det är mycket glädjande att sexuell läggning blir en diskrimineringsgrund i den nya lagen. Det är dock olyckligt att varken utredningen eller lagrådsremissen behandlat frågan om att könsidentitet likaledes bör utgöra en grund för diskriminering. Vänsterpartiet anser att lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i skolan även ska omfatta diskriminering p.g.a. könsidentitet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.3 HBT-kompetens

För att det ska vara möjligt att främja likabehandling och motverka diskriminering måste de som verkar inom utbildningsväsendet ha kunskap om frågor som rör homosexuella, bisexuella och transpersoner (s.k. HBT-kompetens). Mekanismerna som styr diskriminering och trakasserier bör medvetandegöras genom utbildning av personal. Utbildningen kan till exempel problematisera frågor som rör sexuell läggning, diskriminering och sexuella trakasserier. Regeringen bör ge Skolverket och Högskoleverket i uppdrag att ta fram en plan för hur alla anställda inom utbildningsväsendet ska få HBT-kompetens.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.3.1 HBT-undervisning vid grundskola, gymnasium och komvux

I stor utsträckning är det i barn- och ungdomsåren som de värderingar vi bär med oss genom livet grundläggs. Om vi ska vinna framgång med vår strävan att säkra respekten för alla människors lika värde och rättigheter, måste vi

Fel! Okänt namn på

därför fästa stor vikt vid hur barns och ungdomars grundläggande värderingar och attityder formas. Skolan har därför en central roll när det gäller förmedlandet av kunskap om mänskliga rättigheter. Det är vår absoluta ståndpunkt att skolan inte ska förhålla sig neutral i HBT-frågor. Tvärtom är det ett av skolans centrala uppdrag att aktivt motverka diskriminering p.g.a. sexuell läggning och könsidentitet. I dag är skolan en plats där barn och ungdomar får kunskaper om sexuell läggning. Det sker både i klassrummet och på skolgården. Men det är också något som sker i samspelet mellan eleverna och skolans personal. Skolverkets rapport om sex- och samlevnadsundervisningen från 1999 pekar på brister i skolans undervisning om sexuell läggning. Det framgår att undervisningen i HBT-frågor är avhängig av den enskilde läraren såväl när det gäller kvantitet som kvalitet. En del klasser får besök av en person från RFSU, RFSL och RFSL Ungdom som berättar för eleverna om hur det är att vara ung och homosexuell. För många elever är det den mest konkreta information om homosexualitet och bisexualitet de får under sin skoltid. Skolverkets rapport visar att de flesta HBT-ungdomar inte har någon möjlighet att positivt spegla sig själva någonstans i skolmiljön. De får inte heller stöd och hjälp med att bygga upp en trygg och säker självbild på samma villkor som heterosexuella elever. På så sätt växer många homosexuella, bisexuella och transpersoner upp i en miljö där de är ifrågasatta eller osynliggjorda som personer. Heterosexualiteten är norm och homosexuella relationer nämns därför ofta inte. Exempelvis diskuteras ofta hur August Strindbergs relationer till kvinnor påverkat hans konstnärskap. Men när man diskuterar Selma Lagerlöfs författarskap väljer man oftast att inte ta upp hennes förhållanden till kvinnor. Det förekommer även att grund- och gymnasieskolor använder sig att läromedel som direkt kränker HBT-personer. Det finns exempel där eleverna bl.a. fått läsa att vuxna homosexuella är pedofiler och sadister och där homosexualitet stått omnämnt tillsammans med skrivningar om tidelag. Detta är självfallet totalt oacceptabelt.

Det är viktigt att HBT-ungdomar kan hitta förebilder i sin vardagliga omgivning. Framför allt är det viktigt att unga människor erbjuds öppna valmöjligheter där de vuxna inte oreflekterat förutsätter att man är, eller är på väg att bli, heterosexuell. En lärare med kunskaper om homosexualitet, bisexualitet och transpersoner samt en öppen och respektfull attityd till att det bland elever finns både homo-, bi- och heterosexuella ungdomar kan då fungera som ett stort stöd. Vi vill att HBT-perspektivet ska integreras i en rad olika ämnen, till exempel social- och samhällskunskap, psykologi, historia, svenska samt religion och livsåskådningsfrågor. Att bara diskutera homosexualitet på biologielektionerna eller under sex- och samlevnadsundervisningen förstärker fördomarna om att homosexualitet enbart handlar om sex. Vi vill att HBT-frågor ska behandlas som ett självklart inslag i undervisningen. Frågorna bör kopplas till grundläggande värderingar om alla människors lika värde och rättigheter.

Regeringen bör därför ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att återkomma med förslag på hur frågor om sexuell läggning och könsidentitet ska beröras på ett integrerat sätt i undervisningen i grundskolan och gymnasieskolan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.3.2 HBT-undervisning vid universitet och högskolor

Också universitet och högskolor har en central roll för att undanröja diskrimineringen och osynliggörandet av HBT-personer. Det är därför viktigt att undervisningen om HBT-personer integreras i utbildningen. Statens folkhälsoinstitut konstaterar i rapporten ”Vad hände sen?” att undervisning vid högskolor om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation förekommer endast i begränsad omfattning (se FHI 1997:28). Enligt vår mening är det önskvärt att utbildning i HBT-frågor integreras i all grundutbildning som bedrivs vid högskolor och universitet i syfte att ge nödvändig HBT-kompetens. Detta gäller i synnerhet vissa utbildningar inom humaniora, samhällsvetenskap och medicin som t.ex. psykologlinjen, juristlinjen, socionomlinjen, sjuksköterskeutbildningen och läkarlinjen.

Regeringen bör därför ge Högskoleverket i uppdrag att ta fram förslag till nödvändiga ändringar i högskoleförordningens examensordningar i syfte att integrera HBT-frågor i undervisningen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Diskriminering i arbetslivet m.m.

Lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet p.g.a. sexuell läggning inkluderar inte transpersoner. Lagstiftningen ger bara ett skydd mot diskriminering som har samband med sexuell läggning. Inte heller lag (2003:307) om förbud mot diskriminering som omfattar bl.a. arbetsförmedling och andra arbetsmarknadspolitiska insatser är tillämplig vid diskriminering p.g.a. könsidentitet. I Europaparlamentets ”Recommendation 117 (1989) On the condition of transsexuals och Resolution on discrimination against transsexuals” rekommenderas ett tydligt lagstadgat förbud mot diskriminering av transsexuella i arbetslivet. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att lag (1999:133) om förbud mot diskriminering p.g.a. sexuell läggning samt lag (2003:307) om förbud mot diskriminering görs tillämpliga på diskriminering p.g.a. könsidentitet.

Frågor om diskriminering p.g.a. könsidentitet ingår inte i HomO:s uppdrag att bevaka eftersom det har definierats som en fråga om könstillhörighet och inte om sexuell läggning. Sådana frågor faller i stället, när det gäller diskriminering i arbetslivet, inom Jämställdhetsombudsmannens ansvarsområde. Visserligen är sexuell läggning och könsidentitet olika begrepp. Inte desto mindre är begreppen närliggande. Frågan om diskriminering av transpersoner bereds av Diskrimineringskommittén (dir.2002:11). Vi förutsätter att kommittén även problematiserar frågan om vilken ombudsman som ska hantera frågan om diskriminering p.g.a. könsidentitet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

11 Kultur för alla

De kulturella uttrycksätten har en stor betydelse för att påverka attityder och fördomar. De institutioner i samhället vilka har till uppgift att stödja och stimulera kultur bör uppmärksamma kulturens betydelse för att synliggöra homosexuellas, bisexuellas och transpersoners liv och erfarenheter. Statens kulturråd och andra anslagsgivande institutioner bör på lämpligt sätt verka för att HBT-kompetensen inom kulturlivet förbättras.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12 Värnpliktstjänstgöringen

Många homosexuella, bisexuella och transpersoner upplever värnpliktstjänstgöringen som ett problem p.g.a. de fördomsfulla och ibland aggressivt manlighetsinriktade attityder som de möter inom försvarsmakten. Samtidigt finns det andra värnpliktiga som mötts av öppenhet, förståelse och respekt. Det finns dock en stor brist på samlad kunskap om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner ur ett psykosocialt perspektiv. I september 2001 genomförde dock Temo på Värnpliktsrådets uppdrag en opinionsundersökning om attityder till minoritetsgrupper bland värnpliktiga. Antalet intervjuade var 500. Resultatet var slående. 64 procent av de intervjuade trodde att öppet homo- och bisexuella diskrimineras oftare än andra värnpliktiga. Detta är betydligt högre siffror än uppskattningen av förekomsten av diskriminering av kvinnor (41 procent) eller värnpliktiga av utländsk härkomst (20 procent). Var fjärde trodde även att befälen utsätter homo- och bisexuella för nedsättande kommentarer, och 14 procent att det även skedde från annan personal. Hela 86 procent av de intervjuade trodde att homo- och bisexuella själva är rädda för att gå ut öppet med sin läggning under värnpliktstjänstgöringen eftersom de förväntar sig negativa reaktioner. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär skydd mot diskriminering p.g.a. sexuell läggning och könsidentitet för värnpliktiga.

13 Hälso- och sjukvården

Det är oerhört viktigt att hälso- och sjukvården säkerställer rätten till likabehandling utan åtskillnad p.g.a. exempelvis sexuell läggning eller könsidentitet. En förutsättning för att hälso- och sjukvården ska lyckas med detta är att man har en medveten strategi för att höja HBT-kompetensen inom vård och omsorg.

I sjukvården härskar fortfarande en syn på homosexualitet som något avvikande. Denna syn ligger till grund för det bemötande homosexuella, bisexuella och transpersoner får inom sjukvården. I den psykiatriska vården och i synnerhet vid psykoterapeutisk behandling riskerar homosexuella att bli dis-

kriminerade. Den kurslitteratur som används i utbildningen av psykiatrisk hälso- och sjukvårdspersonal betraktar inte sällan homosexualitet som en avvikelse eller perversion. Det mest kända exemplet är Johan Cullbergs ”Dynamisk psykiatri” som är ett standardverk inom de flesta utbildningar inom fältet psykiatri och psykologi. Undersökningar av unga HBT-personers livssituation har visat att det inom dessa grupper finns en överrepresentation av psykosocial ohälsa. Många har någon gång övervägt att begå självmord. Det finns en stor risk att unga människor inte söker hjälp om de upplever att psykiatrin inte respekterar deras livsval. Motsvarande situation torde även gälla för vuxna. Transpersoners situation har över huvud taget inte synliggjorts. Det finns således en brist på kunskap om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation inom psykiatrin, bland psykoterapeuter och inom den övriga hälso- och sjukvården, vilket är mycket allvarligt ur ett likabehandlingsperspektiv. Således finns det enligt vår mening stora risker för att homosexuella, bisexuella och transpersoner riskerar att få en sämre hälso- och sjukvård p.g.a. brister i bemötandet och brist på HBT-kompetens. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att höja HBT-kompetensen inom hälso- och sjukvården.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13.1 Statens folkhälsoinstitut

1984 presenterades betänkandet ”Homosexuella och samhället” (SOU 1984:63). Detta resulterade bl.a. i att Socialstyrelsen fick ett övergripande ansvar för att motverka diskriminering av homosexuella, ett uppdrag som 1992 överfördes till Statens folkhälsoinstitut. Numera ingår det även att motverka diskriminering av bisexuella samt transpersoner i detta uppdrag.

13.1.1 Självmordsprevention

Regeringen gav i juli 2005 Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att ta fram underlag till ett nationellt program för att förebygga självmord. Det nationella programmet för självmordsprevention ska bidra till ett minskat antal självmord och självmordsförsök i befolkningen. Programmet ska innehålla förslag till befolkningsinriktade och individinriktade strategier och åtgärder i första hand för statliga myndigheter, landsting och kommuner (Bilaga till regeringsbeslut S2005/3732/FH, S2005/5776/FH).

Studier tyder på att självmordstankar och självmordsförsök är betydligt vanligare bland HBT-personer än bland befolkningen generellt, vilket regeringen konstaterar i direktiven till det uppdrag som Statens folkhälsoinstitut redovisade i maj 2003 (Ju2001/7729/U, Ju2002/8733/U). Detta gäller inte minst HBT-ungdomar. Visserligen ingår det som en del i Statens folkhälsoinstituts övergripande uppdrag att analysera hälsosituationen för HBT-personer att undersöka hur vanligt det är med s.k. självmordsbeteende bland HBT-personer (Ju2001/7729/U, Ju2002/8733/U). Vi anser dock att HBT-personer särskilt bör lyftas fram i det kommande förslaget till nationellt program för självmordsprevention (Bilaga till regeringsbeslut S2005/3732/FH,

Fel! Okänt namn på

S2005/5776/FH). Att analysera hur samhällets fördomar och den förhärskande heteronormativiteten tar sig uttryck i ökad självmordfrekvens för HBT-personer är synnerligen angeläget.

Regeringen bör därför ge Statens folkhälsoinstitut och Socialstyrelsen ett tilläggsdirektiv där det framgår att HBT-personers situation samt verktygen för att förebygga självmord inom denna grupp ska redovisas särskilt inom ramen för det nationella programmet för självmordprevention.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13.2 Transsexuellas situation

Transsexualism är ett psykiskt tillstånd som i ICD-10 definieras som ”en önskan om att leva och bli accepterad som en medlem av det motsatta könet, ofta åtföljt av en känsla av obehag eller otillräcklighet med det egna anatomiska könet och en önskan om hormonell eller kirurgisk behandling för att kroppsligen likna det prefererade könet så mycket som möjligt” (Socialstyrelsen, Klassifikation av sjukdomar och hälsoproblem 1997). Transsexualism är en sjukdom och behandling ges inom den allmänna sjukförsäkringens ramar. Den enda verksamma behandlingen anses vara en medicinsk och kirurgisk könskorrigering (”könsbytesoperation”), vilket i Sverige också erbjuds ihop med ett byte av juridiskt kön.

För att komma i åtnjutande av den kirurgiska delen av behandlingen krävs i dag enligt lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall att en ny juridisk könstillhörighet först fastslås. För att få denna nya könstillhörighet har Socialstyrelsens rättsliga råd som praxis att kräva ett läkarutlåtande av en psykiater som utrett patienten under en längre tid, i allmänhet kring två år. För de transsexuella patienter som behöver kirurgisk behandling krävs alltså först minst två års utredning inom psykiatri.

I hälso- och sjukvårdslagen fastslås att alla ska ha rätt till hälso- och sjukvård på lika villkor. Det innebär att behoven hos den enskilde patienten är styrande för de insatser som ska ges, och att hinder för detta endast utgörs av begränsningar i det medicinska kunnandet, dvs. att bot eller lindring saknas. Vi anser att detta även måste gälla för transsexuella patienter.

13.2.1 Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

Lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall reglerar hur ett byte av juridisk könstillhörighet går till för transsexuella och intersexuella personer. Den reglerar också under vilka förutsättningar könskorrigering operationer av yttre och inre genitalier får ske. Att ett juridiskt byte skett, eller att sannolika skäl föreligger för att det ska ske i och med operationen, är ett krav för att tillstånd till kirurgisk behandling ska ges. Hormonbehandling, som vanligen är en kompletterande behandling, regleras inte i lagen. Lagen reglerar inte heller operationer som är icke könskorrigering och andra behandlingar, såsom exempelvis struphuvudoperationer, epilering och röstträning. Lagen har i princip varit oförändrad sedan dess tillkomst och är på

många områden otillräcklig och otidsenlig. Ett könsbyte bara kan beviljas den person som inte lever i äktenskap eller i partnerskap (3 § lag (1972:119)). Därför tvingas de som är gifta eller registrerade partner och som önskar genomföra ett könsbyte till skilsmässa. Detta är oacceptabelt. Vid tiden för lagens tillkomst var partnerskapslagen ännu inte ens påtänkt, inga andra länder hade infört möjlighet till juridiskt "könsbyte" för transsexuella och intersexuella och attityderna mot dem som avvek från könsnormerna var mycket annorlunda jämfört med i dag. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ser över de transsexuellas situation i hälso- och sjukvården och de lagar som aktualiseras vid ett könsbyte.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13.3 Hiv- och aids-satsningar

Det specialdestinerade statliga anslaget till hiv/aids-prevention i storstadsregionerna är nu överfört till utgiftsområde 9, anslag 14:1 och därmed permanentade. Vänsterpartiet anser att detta är glädjande eftersom det är något vi arbetat för under lång tid. Den effektiva hiv-prevention som har bedrivits i Sverige beror till stor del på frivilligorganisationernas arbete. De har en trovärdighet när det gäller att nå ut till målgrupperna som ingen myndighet kan ersätta. Medlen avses alltså att gå till en effektiv hiv-prevention och fördelas för närvarande regionalt i Stockholm, Göteborg och Malmö. Dock förhåller det sig så att regionerna och landstingen som fördelar medlen på lokal nivå även själva är aktörer. Medlen är tänkta att fördelas till hiv-preventivt arbete där frivilligorganisationerna är med i arbetet. Genom att det organ som fördelar anslagen även är en aktör på området leder detta till en konkurrenssituation om bidragen. Den som ska granska ansökningarna och fatta beslut är själv en av dem som ansöker om bidrag. Vi menar att det är orimligt att ha ett system som lätt leder till konflikter i det viktiga hiv/aids-preventiva arbetet. I stället för att ha det system som i dag leder till konflikter och tolkningssvårigheter menar vi att man ska ha kvar specialdestineringen men att fördelningen av medlen ska ske på en central nivå, där frivilligorganisationer, kommuner och landsting från storstadsregionerna får söka på lika villkor. För att undvika att bidragen fördelas av en institution som själv bedriver egen preventionsverksamhet menar vi således att fördelningen bör ske på central nivå. Frivilligorganisationerna bör prioriteras framför ordinarie verksamhet vid landstingen/regionerna och kommunerna.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är också angeläget med en återredovisning av hur de statliga medlen till särskilda insatser mot hiv/aids i storstadsregionerna används. Riktlinjer för återrapportering och rutiner för utvärdering av medelsanvändningen bör tas fram.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 5 oktober 2005

Lars Ohly (v)

Lars Bäckström (v)

Berit Jóhannesson (v)

Sermin Özurküt (v)

Lennart Gustavsson (v)

Alice Åström (v)

Tasso Stafilidis (v)